

ליקוטים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

ושתי הדעות מרומזות בפסוק זה, "או דדו" היינו דוד בעצמו, "או בן דדו" היינו בן דוד יגאלנו, יגאל את עם ישראל.
(לקוטי בתר לקוטי)

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו? שתהיו עמלים בתורה". הנה, יודעים אנו שיש מצוות 'ידיעת התורה' ויש 'גידעת התורה'. במבט שטחי נראה שיגיעת התורה היא האמצעי, להגיע אל המטרה של "ידיעת התורה". אמנם באם נתבונן קצת ניווכח שההיפך הוא הנכון, הנה זה ברור שבשביל לידע את המעשה אשר יעשון, בזה חובת הלימוד היא לשם ידיעה, וידיעה לשם עשיה. אבל עיקר החיוב של "לימוד התורה", היא כאמצעי והיכי תמצוי להגיע ל"ידיעת התורה", והעיקר היא הדרך של היגיעה והעמל ולא התוצאה של ידיעת התורה. ומשל למה הדבר דומה, לאחד שציווהו הרופאים שחייב לילך למען בריאותו כמחצית השעה בכל יום, חוק ולא יעבור. אותו אחד קיים את מצוות הרופאים נאמנה, ובכל יום צעד מביתו עד לעיר הסמוכה, מהלך של מחצית השעה. באחד הימים פגשו ידידו כשהוא יוצא מביתו ופונה ללכת לעבר העיר הסמוכה, ולשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב: הנני מתכוון לצעוד כעת לעבר העיר הסמוכה. פנה ידידו בשמחה ואמר, הנה אנכי יוצא כעת ברכבי לעבר העיר הסמוכה, בא תעלה לרכב ואקחך תוך מספר דקות, ואחסוך לך את המאמץ של הליכה רגלית... ענה אותו אחד ואמר לו: אין לי חפץ בעיר הסמוכה אלא דווקא במאמץ להגיע אל העיר הסמוכה, על פי ציווי הרופא, בכדי לחזק את גופי. והנמשל פשוט, שבלימוד התורה העיקר זה "הדרך", דהיינו העמל והיגיעה לקנות את התורה זהו העיקר. אמנם ודאי שידיעת התורה גם כן מצוה, אך העיקר "שתהיו עמלים בתורה". בדרך רמז אפשר להעמיס כוונה זו בפסוק: אם בחוקותי "תלכו", שהדרך וההליכה מסמלים את האמצעי להגיע אל המטרה כאמור, והתורה אומרת שהעיקר הוא ה"תלכו". (צינוני תורה)

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

וברש"י "שתהיו עמלים בתורה". כתב רבינו הש"ך בהקדמתו: "באמת ובתמים טרחתו הרבה, וכמה יגיעות יגעת, לא עסקתי בשום עסק אחר, לא נתתי שינה לעיני ותנומה לעפעפי שנים רבות, עד אשר הוצאתי מהכח אל הפועל מחשבותי, ובררתי שקלתי הכל בכף מאזנים, והחזרתי על כל הצדדים וצדי צדדים לא פעם אחת ושתיים, כי אם מאה פעמים ואחד, עם חברים חשובים אהובים חביבים וערבים המקשיבים לקולי, ומי שלא היה אתי במחיצתי לא יאמין כי יסופר לו מגודל התלאה שהיתה לי בחיפוש בים התלמוד והפוסקים, עד כי העמדתי הכל על בוריו" עכ"ל.

(הקדמת הש"ך לחיבורו שפתי כהן על השולחן ערוך)

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע... וצויתני את ברכתי לכם בשנה השישית" (כה, כא)

יש לומר ע"פ מה שתירץ הט"ז (בהלכות חנוכה) את קושיית הבית יוסף למה נקבעו שמונה ימי חנוכה הלא ללילה הראשון היה שמן, ותירץ הט"ז ע"פ הזהר הק' שאין הקב"ה עושה נס יש מאין אלא צריך שיהיה משהו שיחול עליו הברכה, אם כן גם בלילה הראשון היה נס וזה גם כאן כוונת הכתוב, 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו' ולא יהיה על מה שיחול הברכה על כך השיב להם הקב"ה 'וצויתני את ברכתי בשנה השישית' בשנה השישית דייקא ואם כן יהיה על מה שיחול הברכה.
(שואל ומושיב)

"כי גרים ותושבים אתם עמדי" (כה, כג)

גם כאשר בני ישראל שרויים בגלות והם גרים בארץ לא להם, אומר להם הקב"ה "אתם עמדי", שאף הוא נמצא עם ישראל בגלות, כמו שדרשו חז"ל "כמה חביבים ישראל לפני הקב"ה שכל מקום שגלו שכניה עמהם, ואף כשעתידים להיגאל".
(מאורי אור)

"והיה ממכרו עד שנת היובל ויצא ביוכל ושב לאחוזתו" (כה, כה)

כותב רבנו האור החיים הקדוש בפרשתנו, שגם אם עם ישראל לא יגאלו בזכות התשובה, הם יגאלו על ידי הייסורים וחבלי משיח הקשים והמרים, וגם אם יהיו 'רשעים גמורים' ח"ו. וכשיגיע זמן הגאולה אף על פי שלא שבו בתשובה, ויראה הקב"ה שאין להם כוח לסבול הייסורים הקשים, יביא להם הגאולה. (וכבר אמר אחד מצדיקי הדורות, שרבנו האור החיים הקדוש והטהור הוא 'העורך דין הטוב' עבור בני ישראל). וזה לשון קדשו של רבנו: "אם יראה האדון כי אין כח בעם לסבול חבלים עוד, ורבו חובותיהם למעלה ראש, ואפס בהם כח הסבל, 'והיה ממכרו עד שנת היובל' שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה, ואז 'ויצא ביוכל ושב לאחוזתו' כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים חס ושלום".

"או דודו או בן דודו יגאלנו" (כה, מט)

מעיר בעל "דגל מחנה אפרים": "דדו" נכתב חסר (בלי אות ו') לרמז על מה שנחלקו חכמינו ז"ל, מי יהיה משיח, דוד, או בן דוד.

לעי"נ הרה"צ

פנחס בן ר' בנימין ביינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

'שתהיו עמלים בתורה'. בסיום לימוד מסכת אומרים: 'מודים אנחנו לך... ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות, שאנו עמלים, והם עמלים... אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר'. מסביר ה'חפץ חיים': ודאי שגם חייט, סנדלר וחנווני מקבלים שכר על עבודתם. אם כן מדוע נאמר ש'הם עמלים ואינם מקבלים שכר', אלא שחנווני גם אם יעמוד כל היום בחנותו ויעמוד לפרנסתו מבוקר ועד ערב, הרי השכר הוא בתוצאה במאזן הכספים וייתכן שלא ירוויח פרוטה, למרות שעמל בכל כוחו. אבל העוסק בתורה מקבל שכר על עמל התורה. גם אם ישב יום שלם והתייגע להבין סוגיא קשה ובסוף לא הבין, בכל זאת יקבל שכר על הגייעה והעמל שהשקיע. כי עמל התורה הוא מצוה בפני עצמה בלי קשר לתוצאה. לכן 'אנו עמלים ומקבלים שכר' - והם עמלים ואינם מקבלים שכר' על העמל, אלא רק על התוצאה.

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו"

ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם וגו'" (כו, ג-ד)

וברש"י שתהיו עמלים בתורה. יש לומר בדרך צחות, כי בעת שיש מזג אוויר נאה והשמש זורחת על הארץ מתפתים אנשים אחר יצרו ללכת ולטייל בחוצות, ואין באים לבית המדרש לעסוק בתורה. ולפעמים צריך השי"ת להוריד גשמים שלא בעתם שלא לצורך התבואה אלא רק כדי להכניס את עם שבשדות לביהמ"ד אבל כ"שתהיו עמלים בתורה" אז "ונתתי גשמיכם בעתם" רק לצורך התבואה כדי שתתן הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. (וידבר משה)

"ואכלתם לחמכם לשובע" (כו, ה)

וברש"י הק' אוכל קמעה ומתברך במעיו, וקשה הרי יהיה שפע רב ומחסנים מלאים תבואה, כמו שכתוב וישן מפני חדש תוציאו, ואם כן מדוע אוכל קמעה. ויש להסביר בדרך משל, מה ההבדל בין סעודת שבת של עשיר לבין סעודת שבת של עני, שניהם קונים חלות גדולות לשבת, אבל העני משביע עצמו מן החלה, ודגים ובשר יש לו בצמצום רב, והוא בטל בשישים בחלה, אבל העשיר ממעט באכילת החלה כי יש לו מעדנים ברבורים ושליז ודגים, ולבסוף הסעודה כשמגיע זמן ברכת המזון נזכר שעדיין לא אכל כזית חלה, ואז אוכל בדוחק קצת חלה להשלים שיעור כזית, ועליו נאמר ואכלתם לחמכם לשובע, כשאתם כבר שבעים, ואוכל קמעה מהחלה, כי כבר התברך במעיו משאר המאכלים. (אוצרות צדיקי הדורות)

"ואכלתם לחמכם לשובע וכו' ונתתי שלום"

בארץ" (כו, ה-ו)

בגמרא איתא בשעה שהיה דוד מלך בישראל, היו באים לפניו בבוקר ואמרו לו, עמך ישראל צריכים פרנסה, אמר להם לכו

והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי, אמר להם פשטו ידיכם בגדוד - כלומר תעשו מלחמה עם הגויים ויהיה לכם שלל, על כל פנים אנו רואים שאם אין פרנסה צריך לעשות מלחמות, וזה כאן הברכה ואכלתם לחמכם לשובע, ואם כן לא יחסרו להם מאכלים, ואז ונתתי שלום בארץ, ולא יצטרכו להגיע למלחמות. (יערות דבש)

"ונתתי שלום בארץ וכו' והשבתי חיה רעה"

(כו, ו)

הקשר בין הדברים בפסוק הנה עפ"י מה שכתב בספר חסידים שלא יקברו שני שונאים זה ליד זה, וכן לא צדיק אצל רשע, ופעם אחת רצו לקבור רשע אצל צדיק, ומצאו נחש על פני המערה שמנוע אותם מזה, וזה הקשר בין הדברים אם בחוקותי תלכו, כולם ילכו בדרך התורה ויעשו רצונו של מקום, ולא יהיה עוד רשעים, אז ונתתי שלום בארץ, יחיו כולם בשלום בחייהם, ושכבתם ואין מחריד, יוכלו גם כן להיקבר זה אצל זה באין מחריד, והשבתי חיה רעה מן הארץ, לא אצטרך להביא חיה רעה כדי למנוע הקבורה זה אצל זה בתוך אותו המערה, ואז יתקיים ועמך כולם צדיקים. (דברי מהרי"א)

"וישן מפני חדש תוציאו" (כו, י)

ידוע כי היצר הרע מכונה בשם 'מלך זקן וכסיל' (קהלת ד' י"ג) ונכנס לתוך האדם בשעה שנולד או בשעה שנוצר (סנהדרין צ"א:). והיצר הטוב מכונה בשם 'ילד מסכן' (מדרש קהלת) והוא בא אל האדם רק כשנעשה בר מצוה (זה"ק וישב), וזה רומז הפסוק 'וישן' זה היצר הרע שכבר נמצא י"ג שנים אצל האדם, והוא ותיק וישן מיום שבא לעולם תוציאו אותו ממכם לגמרי, ותתנו להיכנס לחדש, זה היצר טוב, שבא בגיל י"ג שנה. (דברי ישראל מודז'ין)

"ואולך אתכם קוממיות" (כו, יג)

כתב רש"י קוממיות - בקומה זקופה, וקשה הא אמרו בגמ' (קידושין לא.) אסור לאדם שיהלך ד' אמות בקומה זקופה, ויש לומר, הטעם שאסור להלך בקומה זקופה אמרו (ברכות מג) שהוא כאילו דוחק רגלי השכינה. ופי' שם המהרש"א שהשכינה שורה למעלה מראשו של אדם וההולך בקומה זקופה הרי הוא זוקף ראשו למעלה, והרי הוא כאילו דוחק רגלי השכינה, אשר על ראשו, אבל כאן שאמר הכתוב 'והתהלכתי בתוכם' אטייל עמכם בגן עדן ואז השכינה כביכול לידינו ממש ולא על ראשנו, ואם כן אין כאן דוחק רגלי השכינה, לכן 'ואולך אתכם קוממיות' תוכלו לילך בקומה זקופה. (תורת משה חת"ס)

א לט שבת